

Харлампович Костянтин (18.07.1870-1932)

видатний дослідник історії церкви та освіти в Україні та Росії. Народ. у сім'ї православного священика в с. Рогачі Берестейського повіту Гродненської губ. (нині - Республіка Беларусь). Отримав духовну освіту спочатку в Литовській духовній семінарії у Вільно, потім у Петербурзькій Духовній Академії. З 1895 працював у Казанській духовній семінарії, з 1900 - в Казанському ун-ті на посаді приват-доцента, а з 1914 - ординарного професора. В 1917 переїхав до Києва. В 1920 був обраний дійсним членом ВУАН. В 20-ті роки мешкав у Росії. У цей час продовжував активну наукову працю в ВУАН, друкувався в "Записках історико-філологічного відділу" ВУАН та журналі "Україна". Під час "чистки" ВУАН в 1929 був виключений із її членів. Точна дата та місце смерті історика невідомі. Найголовніші праці Х.: "Острожская православная школа". (1897), "Западно-русские православные школы... XVI и начала XVII века" (1898); "Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь" (1914); У низці своїх студій (зокрема "Острожская православная школа" (Історико критический очерк) // КС.- 1897.- май.- С. 177-207; июнь.- С. 363-388 та "Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви".- Казань, 1898) Х. значну увагу відводив проблематиці ОА. Вважав, що однією з основних причин організації Академії була потреба *Острозької друкарні* у вихованні людей "зі знанням мов і православними переконаннями". На думку Х., ОА почала діяти не раніше 1576-1580. Х. зараховував її до навчальних закладів серед-

нього типу. Своє судження дослідник аргументував тим, що острозьке училище, або школа, як називає він цей навчальний заклад, не мало права присвоєння вчених звань, не мало звичайного для вузів королівського чи папського привілею. Іншими непрямыми доказами, запозиченими з джерел, Х. припускав, що школа зазнала впливу аналогічних грецьких освітніх установ, тому що першими її вчителями і керівниками були "грецькі дидакалі". Що стосується реформаційних і католицьких шкіл, то їхній вплив позначився не з самого початку, коли в діяльності острозького навчального закладу велику роль відігравали греки, а згодом, коли *В.-К.К. кн. Острозький* став більш лояльним до західних просвітницьких ідей, які йшли з католицького і реформаційного табору. Але, як зауважував історик, вплив іноземних педагогів міг виявитись лише в розширенні навчальної програми на користь світських наук, - "внутрішнього ладу, православного духу і спрямування училища він не торкнувся". Найвищий розквіт ОА, як гадав Х., припадає на кінець 80-х років XVI ст. У 90-ті вона послаблюється внаслідок нестачі наукових сил і засобів; припинила своє існування в 1624. Х. припускав, що тоді приміщення цього закладу були віддані єзуїтській колегії, заснованій *Анною-Алоїзою*. Друкарня, на його думку, існувала до 1640. Х. високо оцінював діяльність *В.-К.К. кн. Острозького* як фундатора освітнього осередку в Острозі і критикував П.Куліша за спробу "скинути його з того постаменту, на котрий поставила його історія." Історик відкидав звинувачення П.Куліша на адресу князя в його релігійній безпринциповості, в бажанні догодити всім: і католикам, і протестантам, і православним, - вважаючи це проявом не безпринциповості, а найвищої віротерпимості. Крім загальних питань, пов'язаних з функціо-

